

Kyrkans bekännelsefråga

av Birger Gerhardsson, Per Erik Persson (1985)

En recension av

Björn Svärd (2026)

Inledning

Det handlade mycket om Svenska kyrkans kamp om rätten att få råda över eget hus under de sista årtiondena av ännu gällande statskyrkosystem. Jag minns det väl eftersom jag själv stod mitt uppe i aktiv prästtjänst under denna tid. När år 2000 relationsförändringen kyrka/stat inträffade hade jag blott tre år av aktiv tjänst framför mig.

Kyrkomötets bekännelsekommitté under skarabiskopen Helge Brattgårds ledning fäktade som övriga under dessa år för sin kyrkas frihet och identitet. Det är den outtalade bakgrunden även i "Kyrkans bekännelsefråga" som jag här granskar, ett beställningsarbete vars direkta syfte anges vara att bringa klarhet i en evangelisk kyrkas identitet och bekännelse i en för tron vilse tid. Detta i en framställning där bibelforskaren Birger Gerhardsson i sitt bidrag redovisar "Den äldsta kristna bekännelsen och dess rötter" och den systematiska teologen Per Erik Persson i en historiskt anlagda framställning översiktligt tecknar den kristna bekännelsens historia under rubriken "Den kristna bekännelsens då och nu".

När trycket från staten några årtionden in på det nya seklet nu släppt har därmed också frågeställningarna förändrats. Men fortfarande är kyrkans bekännelsefråga aktuell om än inte mot bakgrund av en stat som hotar kyrkans frihet. Mer därför att den nya tidens frihet, kopplad till en allt djupare sekularisering, tvingar fram nya öppningar i synen på bekännelsen. Det är om dessa öppningar min recension ytterst kommer att handla.

För att komma dit jag vill har jag vänt på bokens ordning i min recension. Jag behandlar Per Erik Perssons bidrag före Birger Gerhardssons. Men viktigare än detta är att jag före allt annat redovisar min egen ingång i den problematik som jag skall arbeta med. Det är nämligen den som format min framställning.

Min ingång

Trosspelet

Min relation till kristen tro har som bakgrund ett för mig allmängiltigt synsätt. Som människa ser jag mig infogad i ett samspel som jag betraktar som en grundläggande förutsättning för all mänsklig samvaro. Detta samspel kan förenklat beskrivas i följande ord. En sida av verkligheten är *det faktiska*, den andra människans *föreställning om detta faktiska*.

Interaktionen står för ett ofta omedvetet växelspel i människans inre där faktiskt ställs mot föreställning och föreställning mot faktiskt. Ur detta växelspel stiger sedan den enskilda människans och för den del även kollektivets uppfattning om sanning, rätt och verklighet i dagen.

Denna interaktion ser jag som tillämplig även i den kristna bekännelsens sammanhang bara så att föreställning står för det besläktade men mer preciserade begreppet tro.

Två komponenter "det faktiska" relaterat till "det föreställda" (det trodda) blir mot den bakgrunden, något som kan överraska, själva grundstenen i en sammanhållen uppfattning om verklighet både i värld och i kyrka.

När man som jag ser det så blir alternativet att bejaka flera verkligheter samtidigt, där det ena tillåts svära mot det andra. I den kristna trons sammanhang kommer då vardagens realiteter att stå för ett, trons erfarenheter för något annat. Jag räknar med ett i kyrkan, något annat i vardagslivets mångahanda. Luthers regementslära är för mig det tydligaste exemplet på denna dubbelhet.

Detta växelspel mellan det faktiska och det föreställda kompliceras av föreställningen av miraklet som tillvarons själva förutsättning. I kristen tro är denna tanke närmast axiomatisk där allt ytterst läggs under tillvarons under. Komplikationen uppstår i bibeltolkningen och då specifikt i frågan vad i bibeltexten som skall läsas med det ovan beskrivna växelspelets ögon och vad som skall förstås som ett direkt gudomligt tilltal med absolut auktoritet.

"Flockinstinkten"

Det är inte enbart växelspelet faktiskt /föreställt som förenar oss utan också "flockinstinkten". Utan att vi alltid tänker på det markerar vi närmast automatiskt vilka vi hör samman med och vilka vi värjer oss mot. Detta även i trosfrågor. Talet om en i allo fri vilja är mer tanke än förutsättning.

Sett mot den bakgrunden har jag, via social/religiös tillhörighet, studier och prästtjänst fogats till den kyrka som jag bekänner mig till. Denna har sina rötter i gammaltestamentlig traditionsbildning med tron på Gud som den centrala föreställningen och därifrån utvecklad till ett jesustroende samfund. Denna kyrkas synliga kännetecken är dop, undervisning, gudstjänster samt inte minst de gemenskaper som växer fram i kyrkans hägn för att sammanfatta det kort. Detta utifrån formuleringar hämtade från Gerhardssons nedan refererade framställning.

Det kristna trosspelet och bekännelsebildningen

Mot bakgrund av detta ovan beskrivna och allmängiltiga "trosspel" i kombination med omgivningens motstånd ser jag på bekännelsebildningens framväxt och utveckling i den expanderande och så småningom dominerande kristna kyrkan. Som Gerhardsson visar skedde detta i den urkristna miljön i uppgörelse med en fientligt sinnad omgivning. På snart sagt alla punkter kan man i de bibliska formuleringarna ana omgivningens motstånd.

När kyrkan sedan inledde sitt segertåg över ständigt nya kontinenter skedde bekännelsebildningen både i opposition mot och i anslutning till tidens sätt att förstå sin omgivning. Kyrkans "sanningar" innebar förnyelse men också ett kristnande av tidens tro, tankar och föreställningar. Detta i formen av nya formuleringar som kort och slagkraftigt sammanfattade vad man trodde på. Av evangeliets budskap blev snart kristen lära eller korrektare kristna läror.

Det som var menat att sammanfatta kom därmed också att komplicera bilden av kristen tro, detta redan i den allra tidigaste bekännelsebildningen. Det visar redan en närläsning av evangelierna. Därtill kommer att bekännelsernas fasta formuleringar med sina filosofiska förutsättningar var "färsksvara". Det en generation trodde sig förstå var främmande för nästkommande.

Kravet på de kristna att ansluta till bekännelsen kom därför att bli ett dilemma för bekännande kristna med känsliga samveten, detta alldeles uppenbart i nutid. Dessa bekände och bekänner sig å ena sidan till en kristen lära vars filosofiska förutsättningar delvis var och är främmande för dem delvis hade sin förutsättning i förgången tids tanke-och föreställningsvärld. Hur då, som fallet kan vara idag, hantera en bekännelse som svär både

mot uppenbar sanning och nutida föreställning om vad som kan anses vara sant, för att uttrycka det tillspetsat.

Det är mot denna bakgrund jag här fördjupar mig i Perssons och Gerhardssons framställningar. Varför just dessa kan man fråga. Därför att de är enkla i sitt upplägg riktade till i först hand kristna förtroendevalda. Enkelheten gör att det blir lättare att upptäcka "var skon klämmer". Den låter sig icke döljas i lärda utvikningar.

1 Per Erik Perssons historiska exposé

a Skissartad genomgång av innehållet

Per Erik Persson inleder med att redovisa bakgrunden till de tre alltså aktuella bekännelsetexterna från den gamla kyrkan, den "apostoliska", den "nicenska" och den "athanasianska" trosbekännelsen. Han fortsätter med medeltidens bidrag till bekännelsebildningen som han sammanfattar i kultens lovsång och tillbedjan. Reformationstidens "eruption av nya bekännelsetexter" låter han äga sitt centrum i den Augsburgska bekännelsen, som han låter vara den bekännelse inom vilkens ramar allt vad kristen bekännelse heter låter sig sammanfattas ända in i nutiden.

Med denna skiss låter jag mig nöja. Problematiseringen av P:s text koncentrerar jag till att granska dennes sätt att relatera bibel till dogm, vidare till den lutherska färgningen av framställningen och slutligen till dennes framtidsförhoppningar.

b Bibel/Dogm

En svaghet i P:s historieskrivning är att han är oklar i beskrivningen av övergången mellan bibelordet i dess mångfaldiga utformningar och den begynnande lärobildningen i de äldsta kristna församlingarna. Tendensen är att låta det ena övergå i det andra. P talar om "oreflekterade trinitariska mönster" i NT som ansluter till dåtidens filosofiska spekulationer. Detta leder över i att trosregelns tal om den treenige Guden i praktiken glider över i det som P förutsätter vara bibliskt grundat. Ja mer än så. De första generationernas auktoriserade tolkning är tillåts tom lägga fundamenten för tron. Därmed skjutsar han på dogmatiseringen av kristologin. Denna ändrar i att Jesus med den nicenska trosbekännelsens formulering fastställs vara "av samma väsen" som Fadern.

I tendensens riktning ligger att låta lära och lärosatser grundade på den begynnande lärobildningen viktas högre än bibeltexternas mer ospecificerade tilltal. Den begynnande bekännelsebildningen, som också är ämnet för P:s betraktelse, har bidragit till detta.

Till detta lägger jag att den treenige Guden är en av grundbultarna i P:s betraktelse. Han skriver i sin utläggning av den athanasianska trosbekännelsen: "Kristen tro är en tro på den treenige Guden, inte tro på lärosatser". Detta påstår han mot bakgrund av att bekännelsen till den treenige Guden varken låter sig återfinnas i Nya testamentets texter eller i förutsättningarna grundade på dessa.

Själv bromsar jag till skillnad från P dogmatiseringen av Jesusbilden i min av bibelkritik påverkade bibelläsning. Den gudsgemenskap som i min "trosinterpretation" är unik för Jesus får jag grepp om genom att läsa korset "etiskt" och uppståndelsen "trosbetingat". Etiken når för mig sin kulmen på korset när den av Gud övergivne överläter sin ande i Guds händer. Och det av tro betingade förlägger jag till vittnesbördet om Guds svar på Jesu överlåtelse till Gud genom att låta Jesus uppstå. Denna min läsning av korset har sedan färgat av sig både på min

hållning till Gamla testamentet och på övrigt material i Nya testamentet. Så har den också påverkat min syn på i det här fallet den nicenska trosbekännelsen.

c Luthersk färgning

Den lutherska färgningen är ej att ta miste på. Tron sammanfattas av P på lutherskt sätt i evangeliet och evangeliet i sin tur i bjuden och mottagen nåd och förlåtelse. Då som nu mottagen i gudstjänstens gemenskap.

Den enligt P utifrån lutherskt synsätt ursprungliga katolska ståndpunkten målas närmast idealiserande upp utifrån den augsburgska trosbekännelsens utsagor. Den katolska kyrkan förstås som Kristi sanna kyrka blott missbruken avlägsnas. Missbruken i sin tur sammanfattas i att ämbetet ställs mellan evangeliet och mottagaren.

Århundraden ligger mellan reformationstid och nutid, trots detta har reformationstidens karakteristika för P behållit sin karaktär liksom kritiken av den katolska kyrkan.

Om detta kan, om man vill vara välvillig, sägas att P:s hållning står sig. Villkoret är att man är tillräckligt övergripande i sin bedömning. Minsta precisering gör att allt faller samman i ett otal om och men. Mer precis i sin teckning blir P däremot även vid en närmare betraktelse när denne i skilda avsnitt redovisar de ekumeniska förhoppningar han ställer på framtiden.

Men först om två bekännelser som väcktes till liv under tyskarnas övergrepp mot kyrkan under nazi-tiden. Den ena går under namnet Barmenförklaringen (1934) och är bildligt talat "rullgardin ner" för all sammanblandning mellan Guds rike och världen och allra mest ner för de nazistanstruknas intervention i kyrkan. Den andra bekännelsen fick namnet "Kirkens Grunn" (1942) och skall läsas som en närmast helt enad norsk kyrkas avskedsbrev till den av nazismen erövrade kyrkan. Ordet blev handling genom att praktiskt taget enat prästerskapet avgick i samband med att "Kirkens Grunn" offentliggjordes. Till saken hör också att när nazismens välde bröts och de härtaga kyrkorna kunde återgå till normal ordning det hela kanske inte var så entydigt som man tänkt sig. Det visade sig att det kanske inte alltid var det bästa att dra ett skarpt streck mellan kyrka och värld. Det fick Barmenförklaringens reformert påverkade bekännare känna av men också den norska kyrka som väcktes till nytt liv när tyskarna kapitulerat. Om dessa svårigheter antyds i P:s framställning

d Bekännelsens både och

Dessutom intresserar mig kyrkans bekännelsefråga på plan som P öppnar för i sina historiska överblickar men inte uppmärksammat. Det handlar om bekännelsens själva karaktär som vid närmare betraktande växlar mellan klarhet och dunkel, mellan att vara central och i ett annat läge upplevas perifer. Det betyder en bekännelse som är mer än bläck, papper och bestämmelse, en bekännelse mer lik ett tilltal än en trossats.

För mig är både "Barmenförklaringen" (1934) och "Kirkens Grunn" (1942) exempel på detta. Protestanternas "bekännelsesynod" i Barmen och de norska prästernas utträde ur Norska kyrkan genom att underteckna dokumentet "Kirkens Grunn" var i sig både gudomliga vittnesbörd och mer eller mindre diskutabel materia. Gudomliga vittnesbörd när de framfördes och diskutabel materia när kriget var över. Särskilt Barmenförklaringen med sin skarpa åtskillnad mellan heligt och profant hade inte framtiden för sig men även "Kirkens Grunn" med sin renodling av den lutherska regementsläran visade sig svår att hantera efter krigsslutet.

e Status confessionis

Dock går att vaska fram entydighet i bekännelsen även i material hämtat från reformatoriska sammanhang. I Lutherska världsförbundets sjätte generalförsamling i Dar-es-Salaam 1977 fördömde man en sydafrikansk vit kyrka för att den inte lät svarta lutheraner delta i sitt egna nattvardsfirande. Därigenom kom enligt P status confessionis att råda och apartheidkyrkan kunde på den grunden fördömas. Den sydafrikanska vita kyrkan bröt mot den tro de bekände. Detta här särskilt påpekat eftersom Guds ord i reformatoriska sammanhang som här i Lutherska världsförbundets generalförsamling inte lät sig identifieras med bokstaven utan med evangeliet.

f Tron mer skeende än faktum

I P:s skrivning med anknytning till utvecklingen i Kyrkornas världsråd har jag fäst mig vid definitioner som delvis pekar åt olika håll. I New Dehli 1961 slog man i en formulering som fortfarande gäller fast att:

kyrkornas världsråd är en gemenskap av kyrkor, som erkänner Herren Jesus Kristus som Gud och Frälsare i överensstämmelse med den heliga Skrift och därför tillsammans söker fullfölja sin gemensamma kallelse till den ende Gudens, Faderns, Sonens och den helige Andes, ära.

Å den andra sidan enades man i ändamålsparagrafen vid världsrådets femte generalförsamling i Nairobi 1975 om att:

kalla kyrkorna till det mål som utgöres av synlig enhet i en och samma eukaristiska gemenskap, uttryckt i gudstjänst och gemensamt liv i Kristus, för att världen skall tro.

Generalförsamlingen uttalade också följande rekommendation till sina medlemskyrkor:

Vi ber kyrkorna att göra en gemensam ansträngning att – alltefter de krav som dagens situation ställer – ta emot, på nytt tillägna sig och tillsammans bekänna den kristna församlingen och tron, sådan den är oss given genom apostlarna och förmedlad till oss genom århundradena.

I deklarationen från New Dehli ligger betoningen på tron som faktum och då i de dogmatiska traditionellt färgade formuleringarna. I Nairobi framstår tron som skeende mer än faktum.

I "skeendets" riktning pekar också "nya bekännelser" inom kyrkor som kommit till genom västerländsk mission. P nämner Batakkyrkan i Indonesien och Jesu Kristi kyrka i Madagaskar. Batakkyrkans bekännelse pekar bakåt mot sitt ursprung och framtåt mot sin lokala kontext. Jesu Kristi kyrkas i Madagaskar bekännelse har sin spets riktad mot traditionell lokal gudstro. Batakkyrkan både anknyter till och tar avstånd från traditionell gudstro. Bekännelser i sekulariserade länder saknar denna dubbla ingång vilket leder till att de har en tendens att bli stereotypa i sina formuleringar.

f Bevara genom att förändra

I de avslutande kapitlen i P:s framställning pläderar denne för sin lutherskt färgade bekännelse.

Genomgående och övergripande tänker han sig att tron bevaras i sitt ursprungliga skick förutsatt att den förändras. Frågan är bara vad detta ursprungliga står för. Men här tror sig P veta besked. Med Luther sammanfattar han allt i evangeliet. Evangeliet i sin tur är oförskyllad nåd. Guds herravälde tar sig uttryck i oförtjänt barmhärtighet och förlåtelse för alla misslyckade. Denna lutherska trostolkning förbinder han med sin *förutsatta* övertygelse att evangelietraditionen är entydig och att bibeln är Guds ord.

2 Birger Gerhardssons reträtt

Om hur de ursprungliga jesustroendes bekännelse närmast tvingades fram beskriver Birger Gerhardsson i sitt bidrag. Detta till följd av omgivningens envetna motstånd mot den nya rörelsen. Kyrkans lära och ståndpunkter damp således inte ner från ovan enligt G. Den kan mer ses som svar på tal, framtvingad av en fientlig omgivning.

Evangeliernas beskrivningar av Jesu framträdande inklusive skildringen av kors och uppståndelse är i G:s teckning skrivna i efterhand. De är redigerade och satta i sammanhang via "urkristna", låt oss kalla dem teologer, som muntligt vårdade jesustraditionerna och i efterskott utvecklade dessa till skrivna evangelier. Så förstådda blir också dessa evangelier delar av den bekännelse som utvecklades till den kristna kyrkans beskrivning av sig själv och sitt sammanhang.

Själv faller mig denna G:s beskrivning i smaken. Den låter sig förstås i den interaktion mellan fakta och föreställning som jag ovan beskrivit som allmängiltig. Samtidigt öppnar den för en mera fördomsfri och ifrågasättande bild av evangeliets sanning.

Kort sagt bildar den, tillsammans med en likaledes historisk betraktelse av det övriga innehållet i de bibliska skrifterna, utgångspunkten för de "trossprång" som för mig är den levande trons förutsättning.

Mot detta står att G därefter stänger den dörr han öppnat. Han gör det genom att i slutfasen av sin framställning skjuta den bibliska bakgrund han tecknat åt sidan för att i stället lägga vikten vid att teckna vad de färdiga evangeliernas i sina redigerade skick utsäger. Han erkänner dessutom att den kristna tro han bekänner står på konfessionell grund. Slutligen ger han ett förslag om hur denna konfessionellt betingade tro skulle kunna te sig för nutidens människa. Han gör det i avsnittet "Hur bör en ny bekännelse-text vara utformad?"

Själv har jag som bänkgrannar i min kyrka bekännande kristna som tror att sanningar formulerade i kyrkans trosbekännelser inte låter sig ruckas på. De är absoluta. Därför tiger de när de uppmanas stämma in i kyrkans trosbekännelse eller mumlar på mer tidsenliga trossatser när de uppmanas att stämma in i kyrkans trosbekännelse.

En av mina prästkollegor och vänner lämnade t o m på ålderns höst prästämbetet därför att prästlöftet på vissa punkter inte svarade mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Han lät sig inte övertygas av mina historiskt färgade resonemang trots att han tampats med dem en gång i månaden i mer än tio års tid. Så länge hade vi nämligen mötts i vår teologiska samtalsgrupp.

Detta för att exemplifiera hur det kan bli när man som G släpper taget om evangeliets historiska bakgrund för att istället luta sig mot sitt andliga arv med dess förutsättningar.

Själv har jag inte kunnat uppamma tillräckligt intresse för att ta G:s konfessionellt färgade förslag till allvarligt övervägande. Per Erik Perssons mera utförliga bekännelsehistoriskt och konfessionellt förankrade beskrivningar har gett mig tillräckligt med stoff i det stycket. Däremot tar jag sats i G:s försök till beskrivningar av bekännelsens, i det här fallet evangeliernas uppkomst. Om detta kommer fortsättningen att handla.

3 Öppningarna

a Bekännelsen rörelse mer än lära

Tron är förankrad i bekännelsen. Den insikten undgår man inte efter att ha läst P E Perssons historiska exposé "Den kristna bekännelsens då och nu". Bekännelsens uppgift var och är att i kortform uttrycka det väsentliga i kristen tro. För P:s del dessutom att bära fram det förträffliga i reformatorisk trosuppfattning.

Vid närmare betraktande är bekännelsen mer än så. Bekännelsen har sina likheter med en organism, som har sitt sammanhang men också sin tid. Det som en gång befanns ha avgörande betydelse kan i en annan upplevas som en glimt från det förgångna men inte mer.

Bekännelsen som fenomen tycks sakna det som budskapet äger som förutsättning, aktualitet. Ett budskap som inte är aktuellt är inte längre något budskap. Men en bekännelse fortsätter att vara en bekännelse även sedan den inte lever på allas läppar. Men inga funderingar åt det hållet i P:s historiska exposé.

P berör inte heller den med budskapet besläktade bekännelsen som i ögonblicket uttrycker det absoluta. Inte har han heller fördjupat sig i funderingar över ett möjligt samband mellan ögonblickets bekännelse och den tidlösa sanningen.

F a har han inte känt det som sin uppgift att lyfta fram bekännelsens två sidor, där den ena uttrycker den för kristen tro fastslagna sanningen, den andra som en tänkt spegelbild, den aktuella.

Dock kan man utifrån P:s utläggningar ana både det ena och det andra. Ana, utifrån att den norska kyrkans bekännelse fick nytt liv när landet var härtagat under andra världskriget. Känna igen sig i P:s redovisning av Barmendeklarationen vars syfte var att hålla samman den tyska protestantismen under andra världskriget. Detta samtidigt som båda bekännelserna förlorade i betydelse när väl nazismen var besegrad.

Om vi övergår till Birger Gerhardssons beskrivning av bekännelsen som framsprungen ur omgivningens motstånd blottar det, utan att direkt vara utsagt, bekännelsens funktion som instrument. I det här fallet ett instrument i det kristna trosbygget.

För mig personligen fungerar det öppnande när jag betraktar bekännelsen som sprungen ur en judiskt kristen trostradition. Denna kan i sin tur med Hannah Arendt härledas till den judiska stamreligion som utvecklades till Gamla testamentets skrifter och så småningom också till den nytestamentliga skriftsamlingen. Så förstådd är den kristna bekännelsen fastslagen men samtidigt i ständig rörelse. Dess väsen är socialt/religiöst betingat. Den uttrycker rörelse mer än lära.

b Med Birger Gerhardssons bibelteologiska anslag som förutsättning

Med Birger Gerhardssons bibelteologiska anslag som förutsättning utgår jag från att evangeliet är historiskt betingat. T o m Jesu egna ord måste ställas under lupp för att bli det de är, ett Guds direkta tilltal. Så också den heliga Skrift i sin helhet. Allt måste tillåtas bli ställt under historisk prövning i en, låt oss kalla det, historisk existentiell läsning. Detta så mycket nödvändigare som aktuell världsbild var med och formade det ursprungliga ordet.

Till den läsningen hör för min del också att ta vara på vad notboken till Bibel 2000 har att förmedla. Bibelsällskapets bibelöversättning från i år är också den försedd med noter. Min

förhoppning är att också dessa, som noterna till Bibel 2000, är historiskt och inte konfessionellt betingade.

Det känns utifrån dessa förutsättningar orimligt att gudsordets tilltal odelat skulle bli en sak mellan bibelläsaren och Gud. Det är lika orimligt som att i reformatorisk anda uppmana folk; läs bibeln så får du svar. Den frågande behöver först få botten i den egna kyrkotraditionens förmåga att tyda, förklara, ifrågasätta, diskutera, detta i ett kontinuerligt utbyte inom den egna kyrkofamiljen.

Jämför hur det är i samhället. Den enskilde får visserligen bestämma i fria val. Men vad hen röstar på är i avgörande mening beroende av den egna intressegemenskapens mening. Så är det för den delen med det mesta. Vi formas kontinuerligt av dem vi har omkring oss.

Men kyrkorna har här hamnat i bakvatten. Den kunskapsstillväxt både gällande världsbild, historiesyn och faktisk kunskap som även kristen tro berikats med har låsts av traditioner och kännelser från tider med andra tankeförutsättningar än de nuvarande. Detta till men för förnyelse även på trons område. Några belysande exempel på detta från min egen verklighet har jag ovan gett, bland annat från den egna kyrkbänken.

Med denna min problematisering av trons villkor har kännelsernas betydelse något orättvist skjutits åt sidan. Naturligtvis kan även den fastslagna kännelserna ha betydelse som förutsättning för en levandegjord tro. Men mer än kännelserskrifter betyder påverkan från omgivningen.

Förutsätt slutligen inte att tro och då i allmän mening är något som kristna äger men andra inte har. Någon form av kollektivt trosspel är förutsättning i allt samhällsliv. Jag minns hur klart jag såg detta när jag för åtskilliga år sedan granskade en avhandling om etiken i en svensk frikyrka. Författaren ville se kontinuitet i idealbildningen. Själv slogs jag av diskontinuiteten. Även den radikala frikyrkan hade dragits in i den allmänna samhällsomvandlingen.

Detta sagt om den första delen i trosspelet, den ideella. Den andra är koncentrerad på vad som händer när sakförhållanden som fakta, vetande, omständigheter och dylikt går in i närkamp med det ideella, i det här fallet specifikt den kristna tron.

Min erfarenhet är att detta möte skapar *en* verklighet, inte *två*. Dubbla verkligheter är alltid ett provisorium. Så när Luther skapade reda i sina tankar med sin regementslära, men också när katolikerna delade tillvaron i två delar, en klerikal och en sekulär. Detta blir uppenbart när man i Gerhardssons anda söker finna det bärande i en trostradition med så många okända som den kristna. Vad vi däremot kan finna är *ett tilltal* i taget inte *två*.

Mig personligen leder detta enda tilltal till korset om jag slutligen tillåts övergå till egen troskännelser utifrån mitt eget bejakande av bibelns motsägelsefulla budskap. Från korsdöden hämtar jag faktum, ur uppståndelsen, tro. Sedan läser jag hela den judiskt kristna trostradition som jag är infogad i utifrån detta kors. De utmaningar som en kritisk läsning av bibeln innebär, bejakar jag. Bibeltexterna får förbli vad de uttrycker i all sin motsägelsefylld mångfald. Men min slutliga tolkningsnyckel är korset, detta om så t o m Jesusorden står på osäker grund. Detta mitt "trosspråk" relativiserar den kristna kännelsebildningens betydelse men gör den inte överflödigt.